

Nr. A81/025

22 december 1981

POLEN / ENKELE KANTTEKENINGEN BIJ DE HUIDIGE ONTWIKKELINGEN

De nieuwsvoorziening vanuit Polen is nog steeds minimaal en bestaat slechts uit niet of nauwelijks controleerbare geruchten, gecensureerde berichten van westerse journalisten en meldingen van Oosteuropese persbureaux. Ten aanzien van de laatste categorie dient nog het voorbehoud te worden gemaakt, dat deze berichten waarschijnlijk dikwijls eerder van propagandistische dan van **informerende** betekenis zullen zijn.

Ondanks deze handicap zullen in het bijgevoegde rapport enkele voorzichtige kanttekeningen worden geplaatst bij een aantal belangwekkende ontwikkelingen.

POLEN / ENKELE KANTTEKENINGEN BIJ DE HUIDIGE ONTWIKKELINGEN

De positie van de PVAP

Zoals reeds eerder werd opgemerkt is het opvallend, dat tot op heden de beleidsbepalende organen van de PVAP (de Poolse CP) blijven zwijgen. Dit achterwege blijven van iedere vorm van zichtbare activiteit van deze organen is daarom zo opmerkelijk, omdat het allerminst in overeenstemming is met het beginsel van de leidende rol van de CP, zoals dat o.a. in de Poolse grondwet verankerd is. En alhoewel de Militaire Raad voor Nationaal Herstel op 13 december j.l. een aantal grondwettelijke rechten opschoortte voor de duur van de staat van beleg, blijkt uit geen der decreten dat het leidende rol-beginsel ook in de ijskast is gezet. Dat dit laatste de facto toch gebeurd is, valt echter op te maken uit de ontwikkelingen van de afgelopen dagen.

Terwijl het Politburo van de PVAP normaliter wekelijks moet vergaderen, is in de publiciteit tot op heden nog geen melding gemaakt van een bijeenkomst van dit orgaan. Dit is te meer veelzeggend omdat de Poolse media al wel mededeling hebben gedaan van het bijeenkomen van de partijleidingen van de met de PVAP in het Nationale Front samenwerkende Verenigde Boerenpartij en Democratische Partij *), die zich bij die gelegenheid achter de afkondiging van de staat van beleg hebben geplaatst.

In dit verband is het eveneens opmerkelijk dat diverse Oosteuropese media weliswaar meegedeeld hebben dat het Politburolid in Warschau gaccrediteerde Oosteuropese journalisten te woord heeft gestaan, maar dat dit bericht voorzover bekend tot op heden niet in de Poolse pers is verschenen. Hetzelfde geldt ten aanzien van een gesprek dat Tsjechoslowaakse journalisten enkele dagen geleden hebben gehad met het Politburolid **

*) Het in ieder geval door AFP en ANP verspreide bericht dat het CC/PVAP op 19 december j.l. bijeengeweesd zou zijn, lijkt als onjuist te moeten worden bestempeld. Volgens het Sowjetrussische persbureau TASS (in een bericht uit Warschau) vergaderde toen namelijk alleen het secretariaat van het CC.

**) en worden beschouwd als behorend tot de orthodoxe vleugel binnen de PVAP.

Van andere Politburoleden is tot op heden helemaal niets gehoord, of het zou het gerucht moeten zijn dat de als liberaal aangemerkte Politburoleden (die tevens CC-secretaris is) en gearresteerd zouden zijn.

Veelzeggend is ook het bericht, dat de Poolse felicitatie aan de jarige CPSU-leider was ondertekend door de Militaire Raad voor Nationale Redding namens (!) het CC/PVAP en de Poolse regering.

Daar staat tegenover dat er na een week op lokaal partijniveau kennelijk wel weer sprake is van enige activiteit. Dat valt bijvoorbeeld op te maken uit een op 18 december j.l. door Radio Warschau uitgezonden bericht dat het executief comité van de PVAP-afdeling Warschau *) haar activiteiten heeft hervat.

Omtrent eventuele activiteiten van andere lokale partij-organisaties hebben de Poolse media tot op heden voorzover bekend nog niets bericht. Radio Praag heeft evenwel meegedeeld, dat in heel Polen vergaderingen van basis-organisaties van de PVAP worden gehouden, waarop de uitstoting van "reformisten en revisionisten" wordt geëist **).

Volgens TASS zou , voorzitter van de Centrale Contrôle Commissie van PVAP in een interview met het Poolse partijdagblad Trybuna Ludu hebben verklaard, dat de partijleden, die zich niet bij de uitroeping van de staat van beleg neerleggen, uitgestoten zullen worden. Opportunistische tolerantie zou volgens niet geduld worden, terwijl de disciplinaire teugels strakker dienden te worden aangehaald.

Alhoewel het nog steeds mogelijk is, dat de PVAP uit tactische overwegingen achter de coulissen blijft, kan toch ook niet uitgesloten worden dat de partij

*) Deze als orthodox te boek staande afdeling wordt geleid door de havik , omtrent wie het gerucht gaat dat hij reeds enige tijd vuurwapens verdeelt onder partij-activisten.

**) In zijn gesprek met Tsjechoslowaakse journalisten riep ook op tot een krachtige zuivering. Het is - gelet op de zienswijze van de partijleiding : de CSSR - overigens niet onmogelijk dat het Praagse radio-bericht eerder getuigt van een Tsjechische wens dan van een werkelijk feit

voorlopig is uitgeschakeld als reële machtsfactor. Het feit, dat de PVAP-fractie in de Sejm (het Poolse parlement) klaarblijkelijk begin december heeft geweigerd gehoor te geven aan uitspraken van het CC-plenum van de PVAP, zou hierwel eens veel mee te maken kunnen hebben. Het 6e plenum (27 - 28/11-1981) had immers de fractie opgedragen alles te doen om een zo spoedige mogelijke behandeling van de Anti-stakingswet en de Wet op de speciale bevoegdheden voor de regering te verwezenlijken. Alles duidt erop dat de fractie deze opdracht niet heeft willen honoreren.

De positie van de RK-kerk

Op zondag 20 december is in de RK-kerken een boodschap voorgelezen van de Poolse priester, mgr. , waarin deze oproept de kalmte te bewaren en bloedvergieten te voorkomen. Alhoewel hij de afkondiging van de staat van beleg blijft veroordelen en blijft oproepen om de "geïnterneerden" vrij te laten - en in afwachting daarvan menselijker te behandelen - lijkt hij op dit moment vooral het uitbreken van een burgeroorlog te vrezen en te willen voorkomen. Passief verzet lijkt mgr. echter nog steeds bepaald niet af te wijzen. Tussen de regels van zijn oproep valt eerder een oproep in deze richting te beluisteren.

Het is de vraag of de lagere geestelijkheid de bedachtszaamheid van mgr. ook werkelijk honoreert. Deze vraag klemmt te meer als de geruchten juist zijn dat de ordehandhavers de afgelopen dagen op een aantal plaatsen op brute wijze zijn opgetreden tegen priesters.

Er zijn aanwijzingen, dat er momenteel door de Militaire Raad in de RK-kerk wordt gesproken over mogelijke uitwegen uit de Poolse perikelen. Wil het tot een overeenkomst komen, dan zal eerder het militair bewind water in de wijn moeten doen dan dat het episcopaat door de knieën gaat. Zeker als Solidariteitsleider consequent blijft weigeren met de huidige machthebbers samen te werken, zal ook het episcopaat voet bij stuk moeten houden wil het zijn integriteit tegenover het kerkvolk niet te grabbel gooien.

De positie van

Volgens diverse geruchten zou de positie van de leider van de Militaire Raad, partij- en regeringsleider , aan het wankelen zijn. Alhoewel deze geruchten op dit moment niet bevestigd kunnen worden, valt voor de juistheid daarvan zeker iets te zeggen.

Allereerst schijnt het optreden tegen de verzetshaarden in Polen tot op heden nog steeds uitsluitend het werk te zijn van politie-eenheden *) en binnenlandse veiligheidstroepen **), die niet onder de minister van Defensie (i.c.) maar onder de minister van Binnenlandse Zaken ressorteren. De machtspositie van de top van het binnenlandse veiligheids-apparaat zou, als deze inschatting met de werkelijkheid overeenstemt, daarmee verzekerd zijn. Die positie zou alleen nog maar worden versterkt, als de berichten juist zijn dat er in het Poolse volksleger sprake is van toenemende insubordinatie en desertie, waardoor de politie en veiligheidstroepen zouden overblijven als de enige betrouwbare apparaten. Dit kan de geruchten verklaren als zouden

(Politburolid en CC-secretaris, o.a. belast met de binnenlandse veiligheid) en (minister van BiZa) generaal momenteel naar de kroon steken.

Als en inderdaad de macht zouden overnemen zou dat ongetwijfeld het einde betekenen van het tripartite overleg dat volgens sommige meldingen op het ogenblik plaats zou vinden tussen regering, kerk en Solidariteit. Van en wordt namelijk gezegd dat zij tot de orthodoxe stroming behoren, die zich begin november fel kante tegen het toen gevoerde overleg tussen , mgr. en : De orthodoxen achtten dat overleg strijdig met de leidende rol van de PVAP.

Overigens moeten en er rekening mee houden dat een eventueel machtsovername door hen zeer waarschijnlijk demoraliserend zal werken op het Poolse volksleger en ongetwijfeld - gelet op de negatieve faam van ZOMO en WC onder de bevolking - het volksverzet zal stimuleren. In een dergelijke situatie zou hun sterke machtsbasis - naar het voorkomt - toch te smal blijken te zijn, waardoor zij zich uiteindelijk bijna onvermijdelijk genoodzaakt zouden zien de Warschau Pakt-partners om broederlijke assistentie te vragen - als die al niet spontaan zou worden aangeboden.

Aangezien men zich ook waarschijnlijk in Moskou afvraagt of de PVAP nog wel een reële machtsfactor is en of het Poolse leger onder dergelijke omstandigheden nog wel voldoende betrouwbaar zou zijn, is het nog maar de vraag of de Sowjetleiding en groen licht zal geven voor een formele machtsovername. In dat geval moet Moskou er immers van uitgaan gedurende vele jaren met een compleet bezettingsleger de situatie in Polen moeizaam onder controle te moeten houden.

*) In het Pools afgekort ZOMO en MO geheten

**) In het Pools afgekort WOW genoemd